

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
Förskollärarytbildning Utbildningsvetenskap
HT 2018
Fakulteten för lärarutbildning

**”Det är en glädje att se barnens
språkutveckling tillsammans med andra
vid måltiden”**

- Förskollärares upplevelser av språkstimulering i
måltidssituationer

Sanna Lundberg och Johanna Olsson

Författare

Sanna Lundberg och Johanna Olsson

Titel

”Det är en glädje att se barnens språkutveckling tillsammans med andra vid måltiden”
Förskollärares upplevelser av språkstimulering i måltidssituationer

Engelsk titel

”It’s a joy to see the children's language development together with others at the mealtime”
Preschool teachers experience of language-stimulating in meal situations

Handledare

Elisabet Radeklev

Examinator

Carin Roos

Sammanfattning

Detta examensarbete har som syfte att synliggöra förskollärares upplevelser av språkstimulering i måltidssituationer på förskolan. Studien är kvalitativ med en fenomenologisk ansats, där semistrukturerade intervjuer med förskollärare ligger till grund. Intervjuer har genomförts på fyra olika förskolor, med sex förskollärare. Bearbetning och analys av materialet har gjorts med utgångspunkt i det fenomenologiska perspektivet. Fenomenologin som teori koncentrerar sig på att få en tydlig bild av fenomenet i sig, så som det uppfattas av människor. Forskaren tolkar respondentens erfarenheter och upplevelser av ett fenomen, som i denna studie är språkstimulering i måltidssituationer och dess variation, för att kunna få fram essensen av varför något är på ett visst sätt. Studiens resultat visar att förskollärare upplever måltiden som ett tillfälle för samtal och språkutveckling. Resultatet visar även att språkstimulering vid måltiden kan se ut på olika sätt, så som att förskolläraren ställer mycket frågor för att locka till samtal eller backar i samtalet för att låta barnen samspela med varandra. De beskriver sig uppleva lärandet vid måltiden som spontant, vilket kräver en närvarande och lyhörd förskollärare. En slutsats som kunnat dras utifrån resultatet är att det inte finns en perfekt fysisk miljö för att främja språket vid måltiden. Istället är det förskollärarens förhållningssätt och den aktuella barngruppens behov som har betydelse.

Ämnesord

Måltid, språkstimulering, språkutveckling, samtal, förskollärare, fenomenologi, förskola, rutinsituation.

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till de förskollärare som deltagit i intervjuer, vilket gjorde det möjligt för oss att utföra denna studie. Vidare vill vi även tacka vår handledare Elisabet Radeklev som har hjälpt och stöttat oss genom hela skrivprocessen.

Slutligen vill vi rikta ett stort tack till oss själva för ett gott samarbete och många timmars hårt arbete.

I detta examensarbete har litteratursökningen skett gemensamt. Därefter har böcker, avhandlingar och tidskrifter bearbetats individuellt för att sedan diskuteras och sammanställas tillsammans.

Kristianstad oktober 2018

Sanna Lundberg och Johanna Olsson

Innehåll

1. Inledning	6
1.1. Begreppsdefinition.....	6
1.2. Bakgrund	6
1.3. Syfte.....	7
1.4. Frågeställningar	7
2. Litteraturbakgrund	8
2.1. Språkutveckling	8
2.2. Literacy.....	9
2.3. Barnperspektiv och barnets perspektiv	10
2.4. Samspel och kommunikation.....	12
2.5. Den fysiska miljön.....	13
2.6. Språkstimulering i måltidssamtal	13
2.7. Pedagogisk medvetenhet	14
3. Teoretisk utgångspunkt.....	16
3.1. Fenomenologisk ansats.....	16
4. Metod.....	18
4.1. Kvalitativ metod	18
4.1.1. Semistrukturerade intervjuer	18
4.2. Pilotstudie	19
4.3. Urval	19
4.4. Genomförande	20
4.5. Bearbetning av data	20
4.6. Trovärdighet	21
4.7. Forskningsetik	22
4.8. Metodkritik	22

4.9. Metoddiskussion.....	23
5. Resultat.....	24
5.1. Måltiden, ett tillfälle för samtal	24
5.2. Rummets betydelse för samtal.....	24
5.2.1. Fysiska miljön	25
5.2.2. Den sociala miljön.....	26
5.3. Svårigheter i att ta tillvara på måltidssamtal	27
5.4. Hjälpmedel för kommunikation.....	28
5.5. Pedagogens förhållningssätt vid måltiden	28
6. Analys.....	30
7. Diskussion.....	32
7.1. Resultatdiskussion	32
7.2. Slutsats.....	34
7.3. Förslag till vidare forskning	35
Referenslista.....	36
Bilaga 1	39
Bilaga 2	40

1. Inledning

I denna undersökning kommer pedagogers upplevelser av språkstimulering i matsituationer på förskolan vara i fokus. I dagens samhälle spenderar många barn större delen av deras vakna tid på förskolan. Därför är det viktigt att förskolan bidrar med en trygg och lustfyllt miljö, som främjar samspel och kommunikation. Det ligger i förskollärarens uppdrag att stimulera varje barns språkutveckling och utmana barnet vidare utifrån dess individuella språkliga kunskaper (Skolverket 2016). Språk har stor betydelse i en människas liv, då det är genom språket vi kan kommunicera med vår omvärld. Niss och Söderström (2006) betonar vikten av att ge barnen tid och utrymme att uttrycka sig i förskolan. Genom att se, tolka och sätta ord på barnens uttryck hjälper man som pedagog barnen vidare i deras resa att behärska språket. Måltiden är en aktivitet som upprepas flera gånger varje dag i förskolan. Det innebär att måltidssituationer tar mer tid i anspråk än alla andra aktiviteter och det är pedagogen som väljer måltidens form och innehåll (Mårdsjö Olsson 2010).

Vid tidigare besök på förskolor har det blivit synligt att pedagogens förhållningssätt spelar stor roll i vad barnen får för möjligheter till språkutveckling i vardagssituationer. En del förskollärare antar en aktivt frågande roll, medan andra en mer lyssnande och tillsynes passiv roll. Därför är det av intresse att undersöka hur pedagoger upplever sig arbeta språkstimulerande och om de har någon medveten tanke kring hur de samtalar med barnen vid måltider i förskolan. Studien är kvalitativ med en fenomenologisk ansats, där semistrukturerade intervjuer med pedagoger ligger till grund.

1.1. Begreppsdefinition

I denna studie kommer begreppen förskollärare och pedagog att användas som benämning för person med förskolläraryrket.

1.2. Bakgrund

Förskollärare planerar innehållet i verksamheten, men de fokuserar då ofta på de strukturerade lärsituationerna så som samlingen och tematiskt arbete. Rutinsituationer som återkommer dagligen, såsom på och av klädnad i hallen, blöjbyten och måltider planeras ofta efter hur de blir praktiskt genomförbara och tidseffektiva. De planeras inte

efter hur man kan skapa de bästa förutsättningarna för barns lärande. Då de pedagogiska aktiviteterna utgör en mindre tid av den totala verksamheten än vad rutinsituationerna gör kan det finnas anledning att se över hur planeringstiden spenderas (Mårdsjö Olsson 2010). En rapport från Skolinspektionen (2016) visar att tillvaratagandet av rutinsituationer i lärandesyfte är bristfälligt på många förskolor. Skolinspektionen har genom intervjuer och observationer genomfört en undersökning på 196 olika förskolor i landet. I rapporten framkom att vissa inslag av lärande kunde förekomma, men då mer av en slump än som en medveten handling om vad situationen skulle användas till. På de förskolor där rutinsituationer till största delen består av instruktioner, tillsägelser och tillrättavisningar framkom genom samtal med personalen, att rutinsituationerna som lärandemiljö inte hade lyfts och diskuterats i arbetslagen. På de förskolor där pedagogerna aktivt arbetade med exempelvis språkutveckling, självständighet och matematik i rutinsituationerna framkom att 85 % av dessa hade lyft frågan om hur rutinsituationer kan användas i arbetslagen. Skolinspektionen påpekar vikten av att undervisningsbegreppet och lärande i rutinssituationer lyfts, diskuteras och utvärderas kontinuerligt i arbetslagen på förskolor.

1.3. Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur pedagoger upplever språkstimulering vid måltidssituationer i förskolan.

1.4. Frågeställningar

I denna studie kommer följande frågeställningar vara centrala.

- Vad framkommer i pedagogers utsagor kring deras upplevelser av språkstimulering i måltidssituationer?
- Vad beskriver pedagoger att de upplever för svårigheter samt möjligheter med att använda måltiden i ett språkstimulerande syfte?
- Hur beskriver pedagoger sina upplevelser kring den fysiska miljöns betydelse för samtal vid måltidssituationer?

2. Litteraturbakgrund

Syftet med denna studie är att undersöka pedagogers upplevelser av språkstimulering i måltidssituationer. I detta kapitel kommer litteratur och tidigare forskning som är relevant för studiens övergripande syfte att lyftas.

2.1. Språkutveckling

Inledningsvis kommer begreppet språkutveckling att beskrivas, då språket har en central roll i hela studien. Det är av den anledningen relevant för studiens syfte att redovisa tidigare forskning kring hur barn utvecklar språket.

Svensson (2009) beskriver att barn påbörjar sin språkutveckling direkt vid födseln, redan när de är små reagerar de på röster, melodin och tonfallet på orden. Långt innan de själva behärskar språket kan barn förstå innebörden av begrepp i dess omgivning. Därför är det viktigt att prata med barnen ofta och mycket redan från att de föds. Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2014) menar att det i sociokulturella perspektivet anses att lärande sker i sociala situationer, i samspel med andra människor. Ett barn får inte någon möjlighet att utveckla sitt språk om det inte får uppleva och erfara språket, omgivningen måste bidra med språkliga samspel. Därför är det pedagogens uppgift att locka barnen till att vilja samtala. Genom att barnen får diskutera, reflektera och lyssna på varandra, blir deras eget lärande samt andras perspektiv mer synligt för dem. Barns språkutveckling kan stimuleras genom att pedagogen känner till barnets intressen och tidigare erfarenheter, utifrån dem kan pedagogen skapa spännande samtal. Barnen bör alltid utmanas genom att den språkliga svårighetsgraden ligger lite över deras nuvarande språkliga förmåga, då kan de i samspel med en kamrat eller en vuxen utveckla språket vidare på ett lustfyllt sätt. Enligt Vygotskij (1995) är det så den proximala utvecklingszonen uppnås, vilket innebär att ett barn i samspel med ett annat barn eller en pedagog tar sitt lärande vidare till nästa nivå. Detta gäller i alla sammanhang, alltså även i samtalet vid måltiden i förskolan. Genom att samtala med vuxna och andra barn som har kommit längre i sin språkliga utveckling kan barnet vidareutveckla det egna språket. Han menade att genom social interaktion anpassas beteendet till andra, för att sedan forma en personlighet. Vygotskij ansåg att det sociala samspelet människor emellan har en stor betydelse för språkets utveckling. Den språkliga utvecklingen hos människan sker utifrån

och in. Genom att kommunicera med andra människor utvecklas det verbala språket, som sedan används för att formulera tankar.

Hagtvet Eriksen (2004) menar att de språkstimulerande förutsättningar som vuxna skapar för barn har betydelse för hur barnets språkutveckling tar sig. Talspråket kommer inte automatiskt, utan miljön har stor inverkan i den språkliga utvecklingen. Barn som kommer från en språkrik miljö där det samtalas mycket, utvecklar ett mer nyanserat språk än barn som kommer från miljöer som är språkfattiga. En språkstimulerande miljö är en förutsättning för att utmana barnens talspråk vidare på ett lustfyllt och naturligt sätt.

Utifrån ovanstående litteratur framkommer att språket vidareutvecklas i samspel med andra människor. Genom att skapa en god och naturlig samtalsmiljö kring måltidssituationen kan barnet lockas till att utforska språket i samspel med andra människor. Precis som Hagtvet Eriksen (2004) påvisar skapas de språkrika samtalsmiljöerna genom att pedagogen är medveten om samtalets betydelse för språkutvecklingen.

2.2. Literacy

Då språkutveckling och literacy går hand i hand är det relevant att förklara dess innebörd i relation till syftet för studien, som är att undersöka pedagogers upplevelser av språkstimulering i måltidssituationer.

I Fast (2007) avhandling, där syftet är att ta reda på i vilka sociala och kulturella sammanhang barn möter textorienterade aktiviteter, beskrivs literacy som en social process som skapas på egen hand eller tillsammans med andra. Literacy innefattar talspråket och även läs- och skrivlärandet, då det handlar om en människas uttryck. Fast menar att barn har med sig olika kunskaper i literacy när de kommer till förskolan. Den sociala och kulturella kontext som barnet är uppvuxen i påverkar vilket literacy barnet har med sig in i förskolan. Om barnet kommer från en hemmiljö där familjen läser och samtalar mycket, har det barnet en annan språklig kunskap än ett barn vars familj inte läser och samtalar. Det krävs en lyhörd och närvarande pedagog för att upptäcka vart barnen befinner sig språkligt, hur barnet uttrycker sig och vad de behöver utmanas vidare kring. Barn lär på olika sätt, men gemensamt för alla är att de lär i sammanhang som känns meningsfulla för dem. Vidare beskriver Fast (2014) att språkligt samspel med en vuxen är viktigt för att utmana barnet vidare i dess läroprocess. Den vuxne stöttar barnet

framåt i sin språkutveckling genom utmanande frågor och ett intresserat förhållningssätt. I samtalen runt matbordet kan pedagogen arbeta språkstimulerande genom att fylla i barns berättelse och hjälpa till att omformulera med mer målande ord. En lyssnande och närvarande pedagog kan ge barnet bekräftelse kring dess berättelse, då barnets berättelse ofta blir längre och mer detaljrik. När barnen tar del av berättelser lär de sig hur språket är uppbyggt, hur språket låter, de utvecklar ett större ordförråd och lär sig dessutom att läsa och skriva lättare. När barn berättar för varandra lär de sig även att lyssna, argumentera, beskriva och utvecklar därmed olika sidor av talspråket.

Lindö (2009) hävdar att för att små barn ska erövra språket är det viktigt att de får erfara samtal ofta och mycket. Det är lätt att glömma bort att barnen lär i alla sammanhang, även i vardagssituationer så som måltid, påklädning och blöjbyte. För att hjälpa barnen att utöka sitt ordförråd bör vuxna uttala orden som barnen inte ännu behärskar, detta måste då göras på ett sätt så att barnen känner sig bekräftade och inte tillrättavisade. Genom att göra på detta sätt visar även pedagogen sig närvarande och barnen får bekräftat att den vuxne lyssnar, samt förstår dem.

Som litteraturen ovan beskriver är det viktigt att pedagogen känner till varje barns språkliga förmåga. Detta för att kunna anpassa samtalet efter varje barn, dels vad samtalet kretsar kring och dels svårighetsnivån. Måltiden i förskolan kan ses som en möjlighet att dels ta reda på varje barns tidigare erfarenheter och dels använda denna kunskap för att utmana barnen vidare i literacy. Eftersom syftet med studien är att synliggöra hur pedagoger upplever språkstimulering i måltidssituationer, är det relevant att koppla detta till literacy. För att pedagogen ska få syn på barnets språkliga förmåga krävs det att barnet får möjlighet att delge sitt perspektiv. I nästa stycke kommer därför en redogörelse för begreppen barnperspektiv och barnets perspektiv att lyftas fram.

2.3. Barnperspektiv och barnets perspektiv

I detta avsnitt redovisas begreppen barnperspektiv och barnets perspektiv. Johansson (2011) framhåller att barns möjlighet till inflytande och delaktighet i förskolans verksamhet kan påverkas av vilket barnperspektiv pedagogen har. Barnperspektiv innebär den vuxnes uppfattning av vad som är bäst för barnet. Barns perspektiv innebär barnets egen uppfattning av sin omvärld.

Johansson (2011) har utfört en studie gällande förskoleverksamhetens innehåll och organisation, samt hur pedagoger förhåller sig till det pedagogiska arbetet. I studien

presenteras ett kapitel gällande barnperspektiv och barnets perspektiv. Johansson menar att ett barnperspektiv alltid måste innehålla barns perspektiv, tolkat av en vuxen. Vilken syn man har på barn handlar i grunden om respekt och vilken människosyn man har. Grundtankar kring vad det innebär att vara en människa finns alltid med oss, oavsett om vi är medvetna om det eller inte. Med barnperspektiv menas hur pedagogen bemöter, uppfattar och förhåller sig till barn som personer. Pedagogens barnperspektiv har alltså stor betydelse för hur barnen bemöts i måltidssituationer i förskolan. I läroplanen för förskolan (2016) betonas vikten av att se barn som likvärdiga vuxna och kapabla att delta, samt ha inflytande i den pedagogiska verksamheten. Barnet bör ses som kompetent, aktiv och delaktig i sitt eget lärande. Mårdsjö Olsson (2010) framhåller att den pedagogiska verksamheten bör ha sin utgångspunkt i barnets intresse. Pedagogen utgår då från barnets erfarenheter och behov i skapandet av en lärsituation, då utifrån sitt barnperspektiv. Dock är det fortfarande pedagogen som bestämmer vad och hur barnet lär även om barnet är utgångspunkten, situationen är därför inte automatiskt skapad utifrån barnets perspektiv.

Johansson (2011) menar att barnets perspektiv innefattar barnets egen syn på sin omvärld, erfarenheter och meningsskapande. Det är viktigt att den vuxne alltid strävar efter att förstå barnets livsvärld och få syn på barnets perspektiv, detta genom att vara öppen och sätta sig in i barnets situation. Genom samtal med barn, där de får tid och utrymme att uttrycka sig, kan pedagogen upptäcka barnets meningsskapande och intresse. En lyhörd pedagog har då möjlighet att anpassa sitt barnperspektiv utefter barnets perspektiv. Det krävs då ett aktivt deltagande från både barn och vuxen, samt en ömsesidig respekt. Det problematiska i att försöka förstå en annan människas perspektiv fullt ut, är att varje individ har olika sätt att se på sin omvärld och tolkar därför fenomen olika. Möjligheten att förstå andra människors perspektiv begränsas därför alltid i individens egna tolkningar och antaganden kring andra människor.

Precis som litteraturen ovan visar så kan samtal under måltider vara ett sätt för pedagogen att få syn på barnets perspektiv och anpassa sitt barnperspektiv för att möta varje barn på dess nivå. Genom samtalen vid måltiden har pedagogen möjlighet att få en inblick i barnets meningsskapande och vart dess intresse ligger. Detta kan sedan användas i lärandesyfte, där pedagogen kan utgå ifrån det enskilda barnets tidigare erfarenheter för att skapa ett meningsfullt möte.

2.4. Samspel och kommunikation

I följande avsnitt kommer tidigare forskning kring samspel och kommunikation i måltidssituationer att presenteras. Vad barnen får för möjligheter till samspel har betydelse för hur måltiden i förskolan kan användas i språkstimulerande syfte.

Johansson (2011) menar att pedagoger kan genom att vara aktiva och ställa frågor till barnen, ta tillvara på matsituationen som ett tillfälle att involvera barnen i förskolans verksamhet. Genom pedagogens frågor får barnen delge sitt perspektiv på verksamheten och de kan på så vis få inflytande över sina dagar på förskolan. Genom frågor kan pedagogen få igång samtalet och bjuda in så att alla barnen deltar. Pedagogen har även möjlighet att i samtalet använda ett varierat språk, vilket kan bidra till att barnen får ett nyanserat ordförråd och vidgar sin begreppsvärld.

Eidewald (2009) framhåller i sin avhandling vikten av att använda tystnaden för att skapa kommunikativa möten med barn. Eidewalds syfte i avhandlingen var att undersöka om pedagoger kommunicerar olika med barn beroende på om barnet är tjej eller kille, där observerades bland annat kommunikation vid måltiden i förskolan. Forskaren upptäckte då att de vuxna ofta är de som driver samtalet vid matbordet, vilket innebär att det är de vuxna som har makten över hur samtalet ska styras och vad det ska innehålla. När en vuxen driver samtalet för hårt blir barnen istället ofta tysta och tappar intresset. Därför krävs det en lyhörd pedagog som ger barnen tid att formulera sig och på sitt eget sätt göra sin röst hörd. Forskaren menar att pedagogen istället bör fokusera på att barnen ska få igång ett samtal sinsemellan. Detta styrks även av Norling (2015) som i sin avhandling undersökt pedagogers förhållningssätt och beskrivningar av social språkmiljö i förskolan. Norling hävdar att samtalen som uppstår under måltiden ofta är vuxenstyrda, där pedagogen ställer frågor till barnen och därmed styr samtalsämnet. Dock är det viktigt att pedagogen fångar upp och tar tillvara på när barnen tar initiativ till samtal, detta för att barnen ska känna sig hörda och respekterade.

I forskningen som presenteras ovan skiljer sig slutsatserna kring hur pedagogen bör agera vid måltiden. Då syftet med denna studie är att synliggöra hur pedagoger upplever språkstimulering i måltidssituationer, är det av intresse att diskutera vår studie i relation till ovanstående forskning.

2.5. Den fysiska miljön

Hur den fysiska miljön ser ut vid måltiden är väldigt olika från förskola till förskola, mycket beroende på hur lokalerna ser ut och vad det finns för möjligheter (Mårdsjö Olsson 2010). Därför är det av intresse att presentera tidigare forskning kring den fysiska miljös betydelse för språkstimulering i måltidssituationer.

Lindö (2009) hävdar att inom Reggio Emilia pedagogiken talar man om rummet som den tredje pedagogen. Detta innebär att miljön på förskolan kan skapa förutsättningar för hur barnen utvecklas. Genom rummen har pedagoger chansen att skapa en rik lärandemiljö som väcker barnens intresse och skapar möjligheter för samtal. Mårdsjö Olsson (2010) framhåller att hur borden är placerade, hur många barn som sitter i samma rum, om maten står uppdukad på borden, om måltiden sker i en matsal, är olika utformningar av måltiden som finns ute på förskolorna. Det finns inget rätt eller fel på hur matsituationen ska vara utformad. Det som krävs är att pedagogerna arbetar med ett reflekterande förhållningssätt och är öppna för förändring om det skulle finnas behov för det. Då alla barngrupper är olika kan till exempel matsal fungera bra vissa år och andra år kan det upplevas att det inte fungerar alls.

Detta styrks även av Niss och Söderström (2006) som menar att barns individuella behov är en ständig utmaning i utformning av rutinsituationer, såsom måltiden. De påpekar vikten av att ha väl fungerande grundrutiner, där pedagogerna sedan har möjlighet att justera och utforma, till exempel bord och stolar, efter aktuell barngrupp och deras behov.

Precis som forskningen ovan beskriver skiljer sig den fysiska utformningen av måltidssituationen från förskola till förskola, ibland även mellan avdelningar på samma förskola. Därför är det av intresse att ta reda på hur pedagoger beskriver sig uppleva betydelsen av det fysiska rummets utformning för att skapa samtal vid måltiden.

2.6. Språkstimulering i måltidssamtal

I detta avsnitt presenteras vikten av språkliga samspel vid måltider i förskolan, samt vad det skapar för förutsättningar när barn erövrar språket.

För att skapa ett pedagogiskt klimat i verksamheten bör pedagogen vara engagerade i mötet med barns livsvärldar, för detta krävs både fysisk och psykisk närvaro (Johansson 2011). Måltiden är en arena för samspel, social kompetens och språklig utveckling.

Genom måltiden får barnen fram ett här-och-nu samtal på ett naturligt sätt. Pedagoger synliggör språket på ett utmanande och intresserat sätt genom att ställa frågor till barnet, vilket kan vara om något som hänt under dagen. Genom att få igång ett berättande kan pedagogen leda och stötta barnet i dess återberättande (Hagtvvet Eriksen 2004). När barn uttrycker sina upplevelser och erfarenheter skapar de mening med hjälp av språk, sociala regler och den egna världsbilden. För att barn ska känna sig uppmuntrade att delge sina tankar är det viktigt att de möts av genuint intresse och nyfikenhet från den vuxne (Hagtvvet Eriksen 2006). I dessa samtal med barnen kan även metakognitiva dialoger skapas, vilket innebär att pedagogen medvetet riktar barnet mot ett reflekterande där de tänker, talar och resonerar kring det egna lärandet (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2014).

Som litteraturen beskriver är samtalen vid matbordet ofta vuxenstyrda, där pedagogen ställer frågor och lockar till berättande. Det beskrivs även vikten av en ömsesidig respekt mellan barn och vuxen, för att skapa god kommunikation. Det är därför av intresse att undersöka hur pedagoger beskriver att de skapar språkstimulerande samtal med barnen vid måltider.

2.7. Pedagogisk medvetenhet

Måltiderna i förskolan är rutinsituationer som sker flera gånger i den dagliga verksamheten. Om dessa situationer planeras och organiseras kan barnens språk, i en naturlig situation, medvetet vidareutvecklas (Norman 2003). Då syftet med studien är att synliggöra hur pedagoger upplever språkstimulering i måltidssituationer, kommer i detta avsnitt en presentation av tidigare forskning kring pedagogisk medvetenhet.

Enligt Hagtvvet Eriksen (2004) är matbordssituationen viktig då det möjliggör en utveckling av social kompetens, samt språkliga samspel både med pedagoger och andra barn. Här blir det möjligt för pedagogen att bjuda in alla barn till samtal, så att även de tystare barnen kommer till tals. De barn som är mer framåt får öva på att lyssna och släppa fram andra i samtalet. Genom dialog vid matbordet får barnen chans att utveckla en förståelse för andras perspektiv. Doverborg och Pramling Samuelsson (2012) framhåller att språkstimulerande förhållningsätt är när pedagogen kan balansera drivande frågor till barnen, följa upp med följdfrågor, samt finnas närvarande och stötta i barnens samtal. Då aktiviteterna är många och tempot är högt i förskolan är just matsituationen ett viktigt

tillfälle att ta tillvara på då både barn och vuxna sitter ner tillsammans och har möjlighet till dialog. Detta styrks av Sepp (2013) som hävdar att det finns många goda skäl att koppla måltiden till lärsituationer utifrån läroplanen, men långt ifrån alla förskolor gör det i praktiken. Eftersom förskolan ofta går efter ett tidsschema upplevs det att pedagoger känner en stress och tidspress vid måltider med barnen, då det ofta läggs fokus på kommande raster och nästa moment som att barnen ska vila direkt efter måltiden. Även Mårdsjö Olsson (2010) menar att måltider i förskolan ofta upplevs vara under tidspress, vilket inte blir en bra lärandemiljö för varken pedagoger eller barn. Därför problematiserar Mårdsjö Olsson kring varför rutinsituationerna behöver ha en viss tidsgräns. Genom att få in lärande under alla aktiviteter under dagen är det inte mängden aktiviteter som spelar roll, utan innehållet i aktiviteterna. Detta skulle möjligen kunna minska stressen som kan upplevas i verksamheten.

I ett utvecklingsprojekt som Palmérius, Pramling och Lindahl (1995) genomförde, med syfte att undersöka pedagogers syn på sin roll i relation till omsorg och lärande i småbarnsgrupper, framkom det att pedagogerna som deltog ansåg att deras viktigaste uppgift med arbetet med de små barnen var att ge omsorg och vård i omsorgssituationer, som är detsamma som idag kallas rutinsituationer. Pedagogerna menade att det pedagogiska arbetet kom i andra hand, om man fick tid över. Under projektets gång uppmärksammades pedagogerna på att de genom reflekterande samtal och planering kunde utnyttja omsorgssituationerna i lärandestimulerande syfte. Johansson och Pramling (2001) påpekar att för att arbeta språkligt målinriktat är det viktigt att stödja, leda och hjälpa barnet i dialogen. Pedagogen får inte ta över kontrollen eller initiativet från barnet utan det handlar om att hjälpa barnet till ett reflekterande samtal. Genom ett reflekterande förhållningssätt där diskussion och utvärdering av rutinsituationer sker kontinuerligt, kan en medvetenhet för barns språkliga lärande i vardagssituationer väckas. Hagtvet Eriksen (2004) menar att pedagoger som lägger stor vikt vid det vardagliga samtalet med barn har en större förståelse för vilka språkstimulerande möjligheter som finns och kan utnyttja dessa i den pedagogiska verksamheten.

Utifrån ovanstående forskning synliggörs potentialen i att medvetet använda alla stunder under dagen i förskolan till lärande kopplat till läroplanen. Det är inte enbart i planerade aktiviteter så som samling, som barn lär. Med medvetna pedagoger kan även rutinsituationerna, såsom måltiden, utformas så att barnen utmanas vidare i sitt lärande.

3. Teoretisk utgångspunkt

Detta kapitel ger en beskrivning av fenomenologisk ansats, vilken valts som teoretisk utgångspunkt och analysmodell för denna studie. Att fenomenologisk ansats valts beror på att studiens intresse ligger i att undersöka ett fenomen, språkstimulering i måltidssituationer, ur pedagogers perspektiv.

3.1. Fenomenologisk ansats

Szklarski (2015) menar att fenomenologin i grunden är en filosofisk teori med utgångspunkt från Edmund Husserls (1859-1938) tankar kring att verkligheten är så som människan upplever den. Genom att undersöka meningsskapande samspel mellan objekt och det mänskliga medvetandet, kan forskaren få en fenomenologisk bild av verkligheten. För att kunna använda sig av fenomenologi som teoretisk utgångspunkt krävs det att kunskapsintresset som ska studeras är ett fenomen. Kunskapsintresset måste även inrikta sig på det mest väsentliga i det fenomen som ska utforskas. Det fenomenologiska tillvägagångssättet lägger särskild vikt vid individens uppfattningar och personliga erfarenheter. Fenomenologin som teori koncentrerar sig på att få en tydlig bild av fenomenet i sig, så som det uppfattas av människor. Människors tänkande i sig blir ämnet för undersökningen. Därför är denna teoretiska ram relevant för studien, då det är språkstimulering i måltidssituationer som fenomen som ska undersökas.

Denscombe (2016) hävdar att forskaren i det fenomenologiska perspektivet tolkar respondentens erfarenheter av ett fenomen och dess variation, för att kunna få fram essensen av varför något är på ett visst sätt. Med essens menas kärnan i svaren, något som framträder i alla intervjuerna. Den fenomenologiska teorin utgår från livsvärlden, vilket innebär att man inte tror på att det finns en generell verklighet. Verkligheten är en individs uppfattning om den, alltså har varje människa en egen livsvärld, bestående av förväntningar, tidigare erfarenheter och individens vardagsvärld. Genom att intervjua ett flertal människor kring deras uppfattningar av samma fenomen, får forskaren ta del av fenomenet ur flera olika perspektiv. Varje människa har ett unikt sätt att tänka och tolka sin omvärld, vilket kommer att visa sig i det insamlade materialet. Det intressanta är att se likheter och skillnader i hur individer upplever samma fenomen. Intervjuerna som utförs är semistrukturerade, där forskaren ställer frågor kopplade till fenomenet som undersöks och där det finns utrymme för fördjupande följdfrågor. Därför är

semistrukturerade intervjuer passande för denna studie, då det ger möjlighet att ställa följdfrågor och på så vis få en tydlig bild av hur respondenten förhåller sig till fenomenet, språkstimulering i måltidssituationer.

Szklarski (2015) framhåller att för att göra en grundlig och pålitlig fenomenologisk studie krävs det att intervjuerna spelas in. Genom att föra fältanteckningar samtidigt som intervjun även spelas in minimerar forskaren risken för att något i respondentens svar missas. Ljudinspelningarna transkriberas noggrant och genom att komplettera med fältanteckningarna kan man utesluta otydligheter. Vid analys av materialet är det viktigt att som forskare bekanta sig med materialet, därefter gäller det att urskilja essensen i respondentens svar. Utifrån essensen skapas resultatets rubriker. Nästa steg i analyseringsprocessen är att jämföra svaren från de olika intervjuerna och därefter finna likheter och skillnader. Utifrån dessa kan forskaren sedan skapa kategorier för essensen av det undersökta fenomenet.

4. Metod

I detta kapitel beskrivs metodvalet som gjorts utifrån de aktuella frågeställningarna, samt utifrån studiens syfte, vilket är att synliggöra pedagogers upplevelser av språkstimulering vid måltidssituationer. I kommande avsnitt redovisas kvalitativ metod, med fokus på semistrukturerade intervjuer, metodkritik, pilotstudie, urval, genomförande och bearbetning av data. Avslutningsvis kommer en trovärdighetsdiskussion, samt en genomgång av forskningsetik.

4.1. Kvalitativ metod

Denna studie utgår från en kvalitativ ansats då syftet är att undersöka pedagogers upplevelser av språkstimulering i måltidssituationer. Eliasson (2013) menar att kvalitativ metod lämpar sig bäst i sociala situationer, där sammanhanget kräver förståelse och där undersökningen kan anpassas efter situationens utveckling. Detta har den kvalitativa forskningen bättre förutsättningar för än den kvantitativa (Denscombe 2016). För att kunna förstå den situation som andra individer befinner sig i, samt kunna tolka de svar de ger, måste vi förstå dem på ett djupare plan (Holme & Solvang 1997). Genom kvalitativ metod försöker forskaren förstå det fenomen som studeras inifrån.

Kvalitativ ansats lämpar sig väl om det forskaren vill undersöka är ett socialt fenomen, såsom hur en individ upplever eller uppfattar en situation. Genom att ge en helhetsbild ökar förståelsen för sociala processer och sammanhang. Eftersom forskaren får en nära kontakt med respondenten ökar även förståelsen för den enskildes livssituation (Fejes & Thornberg 2015). Detta ger oss som forskare en djupare förståelse för resultatet i data som samlats in. Den kvalitativa ansatsen ger även utrymme för korrigerande av intervjufrågor och flexibilitet, vilket gjorde att den var optimal för denna studie då vi ville kunna klargöra frågorna för respondenten om det var något som uppfattades oklart. Vi ville även ha möjlighet att ställa djupgående följdfrågor på respondentens svar.

4.1.1. Semistrukturerade intervjuer

Intervjustrukturen som tillämpats är semistrukturerad intervjuform, vilket innebär att forskaren utgår från sammansatta intervjufrågor kring det valda ämnet som ska undersökas, men kan även ställa djupgående följdfrågor baserade på respondentens svar (Eliasson 2013).

Holme och Solvang (1997) menar att intervjuer kan vara en krävande metod mellan forskare och respondent. En krävande metod där forskaren ska förhålla sig neutral, inte uttrycka egna uppfattningar kring fenomenet och samtidigt sätta sig in i respondentens perspektiv. Det är viktigt att respondenten har fått förklarat för sig hur intervjun kommer att gå till, egna rättigheter, samt syfte med studien. För att skapa tillit i relationen mellan forskare och respondent är det viktigt att som forskare vara öppen och ärlig genom hela forskningsprocessen. I intervjusituationen måste forskaren vara uppmärksam och lyhörd för att få en så informationsrik intervju som möjligt. Om forskaren uppfattas som en god lyssnare och tar respondentens svar på allvar, kan en tillitsfull relation uppstå.

4.2. Pilotstudie

En pilotstudie har genomförts, då vi som forskare ville säkerställa intervjufrågornas relevans, samt minimera risken för oväntade problem. Det var även viktigt att se hur lång tid intervjun skulle ta, för att kunna ge respondenterna korrekt information. När pedagogen som skulle delta i pilotstudien tillfrågades, framgick även att respons på intervjufrågorna önskades. Efter avslutad intervju fick respondenten delge tankar kring frågornas relevans och formulering. Då frågorna inte ansågs behöva revidering, finns även svaren från denna intervju med i studiens resultat. Denscombe (2016) menar att en pilotstudie bör genomföras för att kontrollera hur valida intervjufrågorna är och hur det planerade upplägget fungerar. Forskaren har därefter möjlighet revidera sina frågor eller själva upplägget av intervjun, om behov av det finns.

4.3. Urval

Personliga kontakter har använts för att hitta respondenter som var intresserade av att delta i studien. Urvalet av pedagoger är ett bekvämlighetsurval. Denscombe (2016) menar att ett bekvämlighetsurval innebär att forskaren väljer de alternativ som finns lättillgängliga, detta då tiden för studien ofta är begränsad. Intervjuerna har utförts på fyra olika förskolor, där sex förskollärare har medverkat. Pedagogerna arbetar inte på samma avdelning, vilket var ett aktivt val vi gjorde då vi ville öka chanserna på att få ta del av varierande tankesätt, då arbetssättet kan variera mellan olika avdelningar på samma förskola. De krav som har funnits för att delta i studien har varit att respondenten är utbildad, verksam förskollärare i en barngrupp med åldersspann på tre-fem år.

4.4. Genomförande

Inledningsvis mailades ett missivbrev (Bilaga 1) ut till chefer för fyra förskolor. Då detta inte gav någon respons, skickades missivbrevet ut till enskilda förskollärare där kännedom fanns kring var de arbetade och med vilken åldersgrupp. Därefter bokades tid och datum för intervju med de pedagoger som var intresserade av att delta i studien. Intervjufrågorna (Bilaga 2) har reviderats ett antal gånger tillsammans med handledare, för att de skulle bli så relevanta för våra forskningsfrågor och studiens syfte, som är att synliggöra pedagogers upplevelser av språkstimulering vid måltider, som möjligt. När ett första utkast av intervjufrågor stod klart bokades tid för intervju med en pedagog som tackat ja till att delta i pilotstudien. Intervjuerna har genomförts enskilt, i ett separat rum, på den förskola där respondenten arbetar. Respondenterna har inte fått ta del av intervjufrågorna i förväg, då pedagogernas spontana svar var av intresse. Hade frågorna skickats i förväg sågs en risk att respondenten hade förberett svar utifrån vad man tror att forskaren vill höra. Under intervjun har en av skribenterna ställt frågor, medan den andre skribenten har fört fältanteckningar. Genom detta utförande får skribenten som ställer frågorna möjlighet att lägga fokus vid respondentens svar, samt formulera djupgående frågor under intervjuens gång. Med hjälp av en mobil har alla intervjuer spelats in, med respondentens godkännande. De inspelade filerna fördes direkt efter intervjuerna över till våra datorer. Valet att spela in samtalet är för att minska risken för misstolkning och få så god kvalitet på undersökningen som möjligt (Denscombe 2016).

4.5. Bearbetning av data

Denna studie utgår från en fenomenologisk ansats, vilket innebär att bearbetning och analys av data har genomförts ur ett fenomenologiskt perspektiv där essensen i intervjuvaren har utgjort rubriker i resultatet.

Bearbetningen startade med att intervjuerna transkriberades. För att tolkningarna av intervjuvaren ska bli så trovärdiga som möjligt har vi båda läst igenom alla intervjuerna ett flertal gånger. Därefter skrevs alla intervjuer ut och processen påbörjades genom en systematisk genomgång av varje svar. Vi letade efter essensen i pedagogernas svar i relation till vårt syfte, som är att undersöka pedagogers upplevelser av språkstimulering i måltidssituationer, samt forskningsfrågor. Essensen i svaren skapade rubrikerna som använts i studiens resultatdel. När vi hade funnit våra rubriker påbörjades en djupare analys av intervjuvaren för att finna likheter och skillnader i pedagogernas utsagor.

Rubrikerna som vi har använt oss av är måltiden ett tillfälle för samtal, rummets betydelse för samtal, svårigheter i att ta tillvara på måltidssamtal, hjälpmedel för kommunikation och pedagogens förhållningssätt vid måltiden.

4.6. Trovärdighet

Denscombe (2016) hävdar att det är viktigt att en studie är trovärdig och giltig. Hur noggrann och systematiskt forskaren varit under processen avgör studiens trovärdighet och tillförlitlighet. En studie bör även vara giltig och tillföra något för andra människor än enbart forskarna själva. Giltighet innebär även att forskaren har undersökt det som syftet var att undersöka.

För att vara säkra på att det insamlade materialet skulle gå att koppla till vårt syfte, som är att undersöka pedagogers upplevelser av språkstimulering i måltidssituationer, så skevs intervjufrågor ytterst noggrant. När första utkastet av frågorna stod klart, genomfördes en pilotstudie för att se om frågorna var relevanta för studien eller om de behövde formuleras om, detta för att garantera studiens giltighet. Genom att båda skribenterna fanns närvarande vid intervjuerna kunde vi diskutera så att våra tolkningar av respondentens svar och kroppsspråk, stämde överens. Intervjuerna spelades även in för att få respondenternas svar så exakt som möjligt utan att de påverkas av våra tolkningar. Genom hela forskningsprocessen har material och insamlad data bearbetats systematiskt av oss båda. Att båda forskarna har gått igenom allt material ett flertal gånger, är för att se respondenternas svar ur olika perspektiv och därefter gemensamt diskutera fram essensen för vår studie. Fejes och Thornberg (2015) menar att genom att göra på detta sätt kan man nå en trovärdig studie.

När resultatet för studien bearbetades och analyserades framkom det att några av pedagogerna använder TAKK-tecken, tecken som alternativ och kompletterande kommunikation, som hjälpmedel vid måltiden för att stimulera barns språkutveckling. Dock fanns ingen konkret fråga om språkliga hjälpmedel i intervjufrågorna. Detta var något som respondenterna själva lyfte fram i sina intervjuer. Därför kan det inte uteslutas att de andra pedagogerna också använder hjälpmedel för kommunikation. Hjälpmedel för kommunikation kommer trots detta att lyftas i resultatdelen, då vi anser att språkliga hjälpmedel är viktiga för barns möjlighet till språkutveckling i förskolan.

Denscombe (2016) menar att det vid kvalitativ ansats kan vara svårt att bevisa att andra forskare hade fått exakt samma resultat om de gjort om studien på samma sätt. Dock kan forskaren genom att synliggöra för läsaren hur man kommit fram till resultatet, göra studien tillförlitlig. I denna studie har resultatet styrkts av citat från intervjuerna med respondenterna. Detta gör det möjligt för läsaren att förstå och dra egna slutsatser kring resultatet.

4.7. Forskningsetik

Vetenskapsrådet (2002) har fyra forskningsetiska krav som tillämpats i denna studie. Dessa kommer att presenteras nedan.

I ett missivbrev (Bilaga 1) som skickades ut till de pedagoger som var intresserade av att delta i studien, förklarades deras rättigheter enligt de forskningsetiska principerna. Även studiens syfte och tillvägagångssätt presenterades. Enligt informationskravet ska forskaren delge respondenterna information kring studien, vad som kommer undersökas och vad resultatet kommer att användas till. Det ska även framgå att deltagandet är frivilligt och kan avbrytas när som helst under studiens gång. När pedagogerna bekräftade via mejl att de ville delta, bokades tid för intervju. Innan intervjun startade informerades respondenten återigen om sina rättigheter och godkände muntligt att intervjun skulle äga rum och att intervjun fick spelas in, på så vis tillämpades samtyckeskravet. Under forskningens gång har material och insamlad data hanterats ytterst varsamt, på låsta datorer så att ingen obehörig haft tillgång till det. Intervjuerna har spelats in med hjälp av mobiltelefon, men har direkt efter intervjutillfället förts över till våra låsta datorer och raderats från mobiltelefonen. Vetenskapsrådets (2002) tredje krav är konfidentialitetskravet, vilket innebär att uppgifterna kring deltagarna ska hållas sekretesslagda. Allt material som samlats in under studiens gång har enbart användas till den aktuella studien och dess ändamål. När studien är slutförd och examensarbetet är inlämnat, kommer allt insamlat material raderas. Vilket gör att även nyttjandekravet uppfylls, då detta krav innebär att materialen inte får användas i andra studier.

4.8. Metodkritik

Holme och Solvang (1997) hävdar att en nackdel med kvalitativ ansats är att det kan uppstå problem mellan forskare och respondent. Detta då det kan finnas bestämda förväntningar baserat på personliga åsikter från båda parter. Därför är det som forskare

viktigt att kunna sätta sig in i respondentens situation, samt hålla sig professionell, neutral och lägga egna åsikter kring fenomenet som ska studeras åt sidan. I en kvalitativ ansats får forskare och respondent en personlig relation, vilket ger forskaren möjlighet till djupare förståelse för respondentens upplevelser och känslor kring fenomenet. Nackdelen med det är att forskaren kan misstolka respondentens svar, vilket kan påverka resultatet och därmed studiens tillförlitlighet. Det kan även vara problematiskt för forskaren att formulera frågor, dels så att respondenten förstår och dels så att frågorna ger svar åt studiens problemformulering. Då undersökningen utförts genom intervjuer med sex pedagoger på fyra förskolor, finns det ingen garanti för att det resultat som presenteras är generaliserbart för andra förskolor. Resultatet är enbart baserat på de deltagande pedagogernas beskrivning av sina upplevelser av språkstimulering i matsituationer.

Forskaren får under datainsamlingens gång mer och mer kunskap och förståelse kring det valda området. Därför kan det vara svårt att jämföra resultat från första och sista intervjun, dels för att forskaren är mer införstådd i slutet av studien och dels för att utgångsläget för intervjuerna kan ha reviderats under studiens gång. Detta problem kan undvikas genom att forskaren utför en pilotstudie (Holme & Solvang 1997). För att säkerställa att de insamlade intervju svaren skulle vara jämförbara med varandra valde vi därför att genomföra en pilotstudie. Inga frågor har reviderats under undersökningens gång då det, precis som Holme och Solvang (1997) påpekar, hade gjort att resultatet inte hade blivit trovärdigt.

4.9. Metoddiskussion

Från början ville vi undersöka fenomenet, språkstimulering i måltidssituationer, genom både observationer och intervjuer. Denscombe (2016) menar att genom att använda två olika metoder kan man säkerställa trovärdigheten för studien. Trots vetskapen om detta valde vi att enbart fokusera på intervjuer med pedagoger, på grund av att vi hade begränsat med tid för genomförandet av studien. Detta för att kunna genomföra intervjuer och transkribering av material så noggrant som möjligt. När vi tog detta beslut var vi medvetna om att det skulle innebära att vi enbart fick pedagogernas utsagor kring språkstimulering i måltidssituationen, då vi inte observerade dem. Därför kan vi inte uttala oss om hur de arbetar i praktiken.

5. Resultat

I detta kapitel redovisas resultatet som framkommit vid intervjuer med sex pedagoger från fyra olika förskolor. Syftet med studien är att synliggöra pedagogers upplevelser av språkstimulering i måltidssituationer. För att resultatet ska bli tydligt och lättförståeligt har pedagogerna som medverkat i studien fått fiktiva namn, helt oberoende av deras verkliga kön och etnicitet. De fiktiva namnen är Lisa, Eva, Siv, Susanne, Matilda och Maria. Siv och Susanne arbetar på samma förskola, det gör även Matilda och Maria.

5.1. Måltiden, ett tillfälle för samtal

Alla sex pedagoger upplever måltiden som ett bra tillfälle för samtal. Måltiden beskrivs som en fin stund, då det finns tillfälle att verkligen lyssna på barnens berättelse och fokusera på just de barnen som sitter runt bordet. Alla pedagogerna beskriver även vikten av att ett samtal skapas barnen emellan.

Vid måltiden försöker jag som pedagog locka barnen till samtal barnen emellan, jag känner både då och i andra situationer att de vänder sig till oss vuxna. Därför tycker jag att det ligger ett stort ansvar hos oss vuxna att initiera de samtalen. (Eva)

Jag tycker måltiden är ett av de få tillfällena under dagen då man verkligen kan prata med barnen. Jag tycker det är ett bra tillfälle att skapa en relation med barnen. (Susanne)

Lisa och Matilda beskriver måltiden som ett tillfälle att samtala med barnen och att som pedagog få syn på deras intresse, detta beskriver de att de sedan kan använda i planering för aktiviteter och tematiskt arbete, kopplade till läroplanen.

Vi har haft upptäckarveckor nu här i början av terminen just för att se vad barnen är intresserade av och kunna bygga där ifrån. Då är maten ett väldigt bra tillfälle att kunna fånga upp just detta. (Lisa)

5.2. Rummets betydelse för samtal

Rummets betydelse innefattar dels det fysiska rummet, hur borden är placerade och hur maten serveras. Dels handlar det om det sociala upplägget vid måltiden, hur barnen är placerade och pedagogernas bakomliggande tankar kring det.

5.2.1. Fysiska miljön

Eva, Matilda, Susanne och Maria sitter alla inne på avdelningen och äter. Maten dukas upp som buffé vid lunch. Tre av dem har delat upp barngruppen så att de äter i två separata rum.

Under lunchen använder vi tre bord, men då är två bord placerade i det stora rummet och ett bord inne i ett eget rum för att få det lite lugnare. (Maria)

På Sivs avdelning sitter de också på avdelningen och äter, i två separata rum, men maten placeras på bordet. Hos Lisa äter de i en matsal, där maten dukas upp som buffé i ett annat rum än det de sitter och äter i. Lisa beskriver att hon upplever att matsituationen är lugn och språkberikad nu när de äter i matsal, då hon upplever att samtalet innehåller barnens intresse mer än vilket mat som serveras.

När vi satt på avdelningen samtalade vi också, men det blev väldigt mycket ”skicka den, skicka den”. Det blev bara samtal om maten kändes det som och man vill ha lite andra samtal också. (Lisa)

Susanne och Maria beskriver att de upplever buffé som rörigt då samtalen avbryts när någon går för att hämta mer mat. De beskriver även att de känner sig otillräckliga då de inte kan finnas med vid bordet och stötta i samtalen, samtidigt som de hjälper barnen framme vid buffén.

Buffé gillar jag inte alls, det blir så mycket spring fram och tillbaka. (Susanne)

Jag känner med det här att man slipper mycket spring genom att inte ha buffé (...) Man har mer fokus, man kan prata lite mer och det blir inte så rörigt i rummet om jag säger så. Det handlar ju egentligen inte om barnen utan om min känsla och min kontroll. Att hinna se alla barn och just det här med att sitta ner och prata. (Maria)

Eva och Matilda anser sig nöjda med att ha buffé vid lunch. Det framgår i intervjuerna att de ser det som en fördel att barnen får resa på sig och röra sig under måltidens gång. De menar att barnen har mer ro att sitta och samtala om de får upp och röra på sig emellanåt. Eva beskriver även att det blir lättare att få ett samtal med varje barn, då blir lite ruljans vid bordet, vilket gör att samtalet på ett naturligt sätt växlar.

Många barn har lite oro i kroppen, det känns lång tid att sitta, om man ska sitta stilla på sin plats just över lunchen. Då får man ju upp och röra sig lite grann, just att ta mat. (Eva)

Siv upplever fördelar med att ha maten framdukat på bordet. Barn och vuxna sitter ner under hela måltiden, vilket gör att samtalen inte avbryts. Hon förklarar även att genom att de sitter ner tillsammans vid bordet under hela matsituationen så skapas samtal på ett naturligt sätt.

5.2.2. Den sociala miljön

I alla intervjuer har det framkommit att barnen sitter på bestämda platser vid lunch. Pedagogerna beskriver att barnen sitter i blandade åldrar, med olika språkliga kunskaper där en bakomliggande tanke är att barnen ska utmana varandra vidare i språket.

Man har ju ofta barn som är mer språkstarka och de som är svagare i språket, att de som inte pratar så mycket får sitta med någon som pratar mycket, för att locka till samtal. (Eva)

I intervjuerna framkommer att alla pedagogerna ser det viktigt med en lugn och avkopplad samtalsmiljö, där barnen ska våga berätta och delge sina tankar. När stämningen vid måltiden är lugn och roig beskriver pedagogerna det enklare att få barnen till reflekterande samtal, det blir även lättare att uppmärksamma vart barnen befinner sig språkmässigt. Maria beskriver att hon ställer frågor kring det som hänt under dagen för att få barnen att reflektera över vad de har lärt sig.

Det är viktigt att skapa en mysig samtalsmiljö för barnen, kanske sätta på lugn musik och tända lite ljus. (Susanne)

Man kan reflektera både från gårdagen och samma dag, då vad man gjorde och vad de lärt sig. Så det blir ju reflektionstid tillsammans med barnen. Man får reda på mycket, andra tankar som de kanske inte säger annars. (Maria)

Susanne, Siv, Lisa och Maria beskriver även vikten av att som pedagog känna av situationen. Ibland krävs det att pedagogen är tyst och låter barnen föra samtalet för att de ska upptäcka barnens språkliga förmåga.

Jag låter barnen välja samtalsämnen vid maten, det är ju barnen som ska få prata. Sen kan man ju flika in lite frågor som stöd och stötta barn som kanske inte har språket än. (Siv)

Matilda och Eva menar att det är deras roll som pedagog att agera samtalsledare vid måltiden. Båda belyser vikten av att pedagogen fördelar talutrymmet mellan alla barn vid bordet, för att alla ska komma till tals och även att ställa frågor till barnen så att samtalet hålls vid liv.

Att man deltar i deras samtal och fördela ordet kanske, man är ju lite av en samtalsledare runt bordet. (Matilda)

Något som alla pedagogerna belyser i sina intervjuer är vikten av en lugn och trivsam måltidsmiljö, då det lockar till samtal. De betonar alla vikten att barnen ska känna sig sedda och hörda av pedagogen. Eva och Matilda förklarar att de genom kroppsspråket kan ge en bekräftande nick eller ta ögonkontakt med barnet och därmed visa att de uppmärksammat att de vill säga något. Pedagogerna förklarar att genom att använda kroppsspråket kan de undvika att behöva be barnen vara tysta medan kamraten pratar.

Kanske räcker med en hand på axeln eller en nick ibland, att man gör något fysiskt istället. Det är så mycket med språket, viktigt att det inte hela tiden blir de här tillsägelsena. (Matilda)

Alla pedagogerna arbetar efter regeln att barnen får sitta kvar och vänta på kamraterna även om de själva ätit färdigt. De som äter inne på avdelningarna förklarar att det hade blivit rörigt i rummet om barn sprang och lekte samtidigt som andra barn ska äta färdigt i lugn och ro. Alla pedagogerna beskriver även att när barnen får sitta kvar vid bordet skapas tillfälle för att samtal.

Det här med att de måste sitta kvar och samtala även om de är färdiga, det känns ändå i längden som att det är något som barnen uppskattar då det skapar lugn stämning och ingen behöver stressa med maten. Det är många som kommer på efter en stund att de kanske faktiskt vill ha lite mer mat eller vill gå och hämta ett knäckebröd. (Eva)

5.3. Svårigheter i att ta tillvara på måltidssamtal

I intervjuerna framkommer att alla pedagogerna finner vissa svårigheter i att ta tillvara på måltiden i språkstimulerande syfte.

Lisa, Maria, Susanne, Siv och Eva beskriver en rädsla att inte hinna fånga upp och få med de blyga barnen eller de barn som ännu inte behärskar språket, i samtalet vid matbordet.

Rädslan är ju att man glömmer bort någon, att prata med någon. [---] Så det är ju det här med att alla ska få talutrymme, man måste ju titta efter andra saker också än det verbala språket det finns ju mimik och kroppsrörelser och så. (Eva)

Eva och Matilda ser en svårighet i att ljudvolymen runt matbordet kan göra så att de pågående samtalen avbryts. De beskriver att det är deras uppgift som pedagog att försöka

få ner ljudnivån, vilket gör att samtalet till större del då består av tillsägelser och tillrättavisningar.

Ibland känns det som att man får säga till hela tiden och kanske hyscha, då blir det inget bra språkstimulerande samtal. (Matilda)

Under intervjuerna framkom att fem av sex pedagoger upplever tidspress vid måltiderna med barnen. De beskriver att tidspressen skapar en svårighet i att hinna lyssna in barnen.

Det är mycket stressituationer, rutinsituationer och vad klockan är hit och dit. Man skulle egentligen vilja göra det när det passar. Där tror jag att vi tappar, att vi inte lyssnar in barnen på grund av tid. (Siv)

Man kommer in i en stresscirkel, så är det ingen som ifrågasätter det. Utan det bara är så, ingen mår ju bra av det. (Susanne)

5.4. Hjälpmedel för kommunikation

Eva, Matilda och Siv lyfter under sina intervjuer att de använder TAKK (tecken som alternativ och kompletterande kommunikation) i sina verksamheter. Detta som ett stöd för barn som ännu inte har språket, så att även de barnen kan samspela och kommunicera vid måltiden.

Sen använder vi TAKK för de barnen som behöver det, då får ju även de barnen som har språket möjlighet att lära sig det. Det är viktigt att man ger den möjligheten till barnen. (Siv)

Alla pedagogerna framhäver i sina intervjuer att det är viktigt att vara öppen för att prova nya språkliga hjälpmedel då alla barn är unika och de är viktigt att alla barn kan göra sig förstådda. Eva berättar i sin intervju att de på hennes avdelning har provat på att använda bilder som stöd i kommunikationen med barn vid måltiden.

5.5. Pedagogens förhållningssätt vid måltiden

Siv och Maria beskriver i sina intervjuer att de ser måltiden som ett tillfälle att lyssna på barnen. De menar att det är vid måltidssamtalen de får möjlighet att få reda på vart barnen befinner sig språkligt i sin utveckling.

Ibland kan jag bara sitta och luta mig tillbaka för att se vad som händer. Det tycker jag är jättebra för där kan man lyssna på uttal och hur barnen säger orden. Man får en lärsituation i det dolda. (Maria)

Flera av pedagogerna påpekar vikten av att som pedagog fånga upp och ta tillvara på de spontana lässituationer, som sker vid måltiden, för att utveckla barnens språk. Till exempel att ge barn begreppen för det som finns runt om dem och att locka till samtal runt bordet, antingen barnen emellan eller mellan pedagog och barn.

Det är upp till mig som pedagog som sitter vid just det bordet att ta tillvara på. Vi måste ju göra det bästa av situationen, vad som än händer eller hur det händer för att det ska bli en trevlig måltid och ja, att man har ett samtal. (Siv)

Så jag tycker att mycket av lärandet sker vid matbordet. Spontant då, inte planerat. (Maria)

6. Analys

I detta kapitel kommer resultatet av intervjuerna, där syftet varit att undersöka hur pedagoger upplever språkstimulering i måltidssituationer, att tolkas och redovisas utifrån en fenomenologisk ansats. Szklarski (2015) framhåller att fenomenologin som teori koncentrerar sig på att få en tydlig bild av fenomenet i sig, så som det uppfattas av människor. I en fenomenologisk analys synliggörs essensen i resultatet som besvarar studiens forskningsfrågor. Forskningsfrågorna som besvaras för att uppnå studiens syfte är: Vad framkommer i pedagogers utsagor kring deras upplevelser av språkstimulering i måltidssituationer? Vad upplever pedagoger för svårigheter och möjligheter i att använda måltiden i ett språkstimulerande syfte? Hur beskriver pedagoger sina upplevelser kring den fysiska miljöns betydelse för samtal vid måltidssituation?

Alla pedagogerna upplever att måltiden är ett viktigt tillfälle att ta tillvara på i språkstimulerande syfte. De beskriver måltiden som en naturlig samtalsmiljö då pedagoger och barn sitter ner och äter tillsammans. Flera av pedagogerna poängterar möjligheten att vid måltiden upptäcka vart barnen befinner sig i sin språkutveckling, vad de har för tidigare erfarenheter samt vart deras intresse ligger. Pedagogerna förklarar även att samtalen vid maten blir en möjlighet för barnen att träna på samspel och få en förståelse för sociala regler. Alla pedagogerna upplever sig använda måltidssamtalen för att skapa reflekterande samtal hos barnen och på så vis stimulera språket.

Det framkommer i resultatet att alla pedagoger upplever vissa svårigheter i att kunna ta tillvara på måltiden i språkstimulerande syfte, vilka dessa svårigheter är skiljer pedagogerna emellan. Två pedagoger upplever att ljudnivån vid måltiden har stor betydelse för vilken typ av dialog som skapas vid bordet. De beskriver att dagar när det är högljutt vid måltiden upplevs samtalet mest bestå av tillrättavisningar och tillsägelser, vilket de menar inte blir språkstimulerande för barnen. En annan svårighet som flera av pedagogerna påpekar är att hinna fånga upp de tysta och blyga barnen för att utmana dem språkligt. Flera av pedagogerna upplever att det är den vuxne som leder samtalet vid bordet och att det då finns en rädsla för att ett barn ska glömmas bort och inte få lika mycket talutrymme som de barn som pratar mycket.

Vid utplacering av barnen vid måltiden beskriver alla pedagogerna att det finns möjlighet att placera barnen så att de utmanar varandra språkligt på ett naturligt sätt. Resultatet visar att pedagogerna upplever den fysiska miljön som en bidragande faktor

till språkstimulerande samtal vid måltiden. Det framkommer dock delade åsikter om vilken typ av fysisk miljö som bäst främjar språkstimulering vid måltiden. En av pedagogerna berättar att de på deras avdelning ser språkliga fördelar med att barnen äter många tillsammans i en matsal, då pedagogen upplever samtalen blir mer innehållsrika och därmed mer språkstimulerande. Fyra av pedagogerna har delat barngruppen så att de sitter i två separata rum, detta då de upplever att det blir lättare att utmana barnen språkligt i mindre grupper. Några av pedagogerna ser det positivt när maten är uppdukad som buffé, då de förklarar att de upplever att talutrymmet fördelas mer jämt mellan barnen. De av pedagogerna som upplever buffé som negativt ser det som ett avbrott i samtalet, när deltagarna runt bordet med jämna mellanrum måste resa sig för att ta mer mat. Utifrån den fenomenologiska ansatsen kan slutsatsen dras att pedagogerna har olika upplevelser av språkstimulering vid måltiden.

7. Diskussion

I detta kapitel kommer resultat och analys att diskuteras utifrån tidigare forskning, litteratur och resultat under rubriken resultatdiskussion. Här kommer även att presenteras en metoddiskussion där genomförandet av studien diskuteras utifrån litteratur. Avslutningsvis presenteras slutord, samt förslag till vidare forskning.

7.1. Resultatdiskussion

Pedagogerna som deltagit i denna studie upplever alla att måltiden är en viktig stund i verksamheten för att skapa språkstimulerande samtal dels mellan pedagog och barn, men även barnen emellan. Detta är förenligt med Hagtvets Eriksens (2004) åsikt om att måltiden är viktig för att barnen ska få möjlighet att vidareutveckla sin kompetens, samt en förståelse för de sociala reglerna så som att man måste lyssna när kamraten pratar och respektera andras åsikter. Även Eidewald (2009) framhåller vikten av att barnen ska få igång ett samtal dem emellan. Eidewald påpekar även att pedagogen bör tänka på att inte själv driva samtalet allt för mycket, utan istället använda tystnad för att ge barnen möjlighet att äga samtalet. Denna åsikt delar även två av pedagogerna som deltagit i denna studie, då de upplever att genom att som pedagog förhålla sig lyssnande kan de upptäcka barnens språkfärdigheter. En motsättning till detta är Norlings (2015) teori om att pedagoger genom att styra måltidssamtalen och ställa frågor till barnen, kan fånga upp och ta tillvara på barnens erfarenheter och åsikter. Detta styrks även av Johansson (2011) som hävdar att pedagogen genom sina frågor kan fånga upp barnens perspektiv och därmed ge dem inflytande över sin vardag på förskolan. I resultatet framkommer att flera av pedagogerna upplever måltidssamtalen som viktiga för att ställa frågor och skapa en relation med barnen. På det sättet får de reda på vad barnen har för tankar och vad de är intresserade av. Här synliggörs olika tankesätt kring språkstimulering vid måltiden i förskolan. Det som kan ses som problematiskt med att pedagogen styr samtalet är om ett blygt barn inte vågar svara på pedagogens frågor och därmed glöms bort i samtalet. Detta är något som flera av pedagogerna beskriver en rädsla för under intervjuerna.

Genom att, som pedagogerna beskriver, använda måltidssamtalen för att skapa en relation och förstå barnens intresse, blir barnens literacy synligt. Fast (2007) menar att när pedagogen använder barnens tidigare erfarenheter skapas ett samtal utformat efter det individuella barnet. I samtalet får barnet möjlighet att återberätta, lyssna, beskriva och

argumentera, därmed vidareutvecklar barnet sin literacy. Två av pedagogerna beskriver att när de fått syn på barnens intresse, kan de använda det för att planera aktiviteter och tematiskt arbete, utifrån läroplanen. Detta upplever de även ger dem möjlighet att dessutom utmana barnen språkligt i samtalen vid måltiden. Genom att göra på detta sätt blir barnen delaktiga och får ett inflytande i verksamheten. Detta styrks av Johansson (2011) som menar att genom ta tillvara på barnens perspektiv i planeringen av verksamheten bli barnen delaktiga och får inflytande över sin vardag på förskolan. Mårdsjö Olsson (2010) och Sepp (2013) framhåller dock att själva måltiden med goda skäl kan kopplas till läroplanen och därmed vara en lärandeaktivitet i sig. Detta innebär att alla aktiviteter under en dag på förskolan skulle kunna ses som planerade aktiviteter kopplade till förskolans styrdokument. Pedagogerna påpekar alla att måltiden är ett viktigt tillfälle att ta tillvara på för att utmana varje barn språkligt. Pedagogens roll blir att bjuda in till samtal så att alla barn känner sig sedda och hörda, dock är det viktigt att inget barn känner sig tvingad att prata utan att det går bra att delta lyssnande i samtalet. Detta kan styrkas av Hagtvét Eriksen (2004) som menar att måltiden i förskolan skapar möjlighet för pedagogen att styra samtalet så att alla barn får komma till tals. Genom att pedagogen fördelar talutrymmet så får de pratglada barnen öva på att lyssna, medan de tysta barnen får en chans att träna på att våga prata. I resultatet framkommer att pedagogerna upplever det viktigt att skapa en lugn och trivsamtalsstämning vid måltiden för att få fram ett språkstimulerande och reflekterande samtal hos barnen. Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2014) betonar vikten av att pedagoger reflekterar tillsammans med barnen. Genom att samtala med varandra kring det egna lärandet kan man skapa metakognitiva samtal, vilket innebär att barnen samtalar kring det egna tänkandet. Pedagogerna beskriver i intervjuerna vikten av att som pedagog vara närvarande och fokuserad i samtalen med barnen för att kunna fånga upp deras intresse och erfarenheter. Utifrån dessa kan sedan språkstimulerande dialoger vid måltiden skapas. Genom att pedagogerna är närvarande och visar för barnen att de lyssnar och är genuint intresserade, kan samtalet få en djupare betydelse och barnen känner sig bekräftade av den vuxne (Johansson & Pramling Samuelsson 2001; Hagtvét Eriksen 2006; Lindö 2009; Fast 2014). Det som resultatet har visat och som kan ses som problematiskt är att flera av pedagogerna upplever att rutinsituationer i förskolan ofta är under tidspress. Detta kan göra det svårt för pedagogerna att hinna lyssna in barnen, vara närvarande i samtalet och medvetet arbeta för att skapa dessa reflekterande dialoger.

Mårdsjö Olsson (2010) och Sepp (2013) poängterar att måltiden ofta är under tidspress på grund av att det är mycket som ska hinnas med, så som vila, raster och aktiviteter. Detta stämmer överens med pedagogerna i studiens upplevelser av måltiden, då de påpekar att det finns en stress att hela tiden vara på väg mot nästa moment. En av pedagogerna benämner det som en stresscirkel, där pedagoger, barn och det språkliga arbetet blir lidande. Mårdsjö Olsson (2010) problematiserar kring varför rutinsituationer, såsom måltiden, behöver förekomma under en viss tidsbegränsning. Detta är något som syns i resultatet då alla pedagoger utom en upplevde tidspress under måltiden. Den pedagog som inte upplevde någon tidspress beskrev att de på dennes avdelning har möjlighet att sitta kvar så länge som de vill vid måltiden, vilket gjorde att pedagogen upplever sig hinna arbeta språkstimulerande. Det är intressant att fundera över vad det beror på att trots att pedagogerna beskriver vad de upplever som problematiskt med att ta tillvara på måltiden i lärandesyfte, så behålls måltidssituationen så som den är.

Utifrån studiens resultat kan slutsatsen dras att den perfekta fysiska måltidsmiljön inte existerar. Det framkommer i resultatet att även de pedagoger som arbetar på samma förskola har olika uppfattningar om hur de skapar de bästa förutsättningarna för språkstimulering vid måltiden. Istället har det synliggjorts att pedagogens förhållningssätt, barngruppens behov, tidigare erfarenheter och verksamhetens möjligheter påverkar den fysiska miljön och hur samtalen i måltidssituationerna ser ut. Som Mårdsjö Olsson (2010) påpekar bör den fysiska miljön vara föränderlig, då något som har fungerat bra tidigare kanske helt plötsligt inte fungerar längre. Det finns alltså inget som är rätt eller fel, utan det viktiga är att arbeta reflekterande och utvärdera måltiden för att hela tiden kunna vidareutveckla verksamheten.

7.2. Slutsats

Slutsatsen som kan dras utifrån studiens resultat är att pedagogerna upplever måltiden som ett tillfälle för språkstimulerande arbete. Lärandet som sker i matsituationer benämns av pedagogerna som ett spontant lärande, där pedagogen fångar de situationer som uppstår i vardagen för att rikta barnens medvetenhet mot ett lärande. För detta krävs en aktiv, deltagande och lyhörd pedagog. Vi har under studiens gång fått en ökad förståelse för hur pedagogens förhållningssätt gentemot barnen bör variera beroende på barnens individuella behov, så som att ställa mycket frågor för att locka till samtal eller backa i samtalet för att låta barnen samspela med varandra. En slutsats som kan dras utifrån detta

är att språkstimulering vid måltiden därför kan se väldigt olika ut, från dag till dag och beroende på vilka barn som deltar i samtalet. Flera av pedagogerna beskriver att de ibland upplever måltiden som en stressad situation, då det är fokus på att komma vidare till nästa moment. En reflektion är att man med fördel hade kunnat koppla måltiden till strävandemål ur läroplanen för förskolan istället för att fokusera på att hinna med så många aktiviteter som möjligt. Kanske hade det gjort att matsituationen hade upplevts lugnare och mer språkgivande för både pedagoger och barn. En annan slutsats som kan dras utifrån resultatet är att det inte finns något rätt eller fel, gällande den fysiska miljön. Miljön bör vara föränderlig och anpassas för att tillgodose den aktuella barngruppens behov.

Efter genomförd studie har det blivit tydligt för oss hur viktigt det är att vara närvarande och medveten som pedagog och se lärandemöjligheter i varje situation under en dag i förskolan. Detta kommer vi att ta med oss i vår framtida profession som förskollärare.

7.3. Förslag till vidare forskning

I denna studie undersöks pedagogers upplevelser av språkstimulering i matsituationer på förskolan. Genom intervjuer med pedagoger har det synliggjorts hur de upplever samtalen vid matbordet, om de anser att barnen får möjligheter till att utveckla språket ur pedagogens perspektiv. Det hade varit intressant att undersöka samtalen vid matbordet ur barnets perspektiv. Vem upplever barnet styr samtalets innehåll och upplever sig barnet vara delaktig och ha inflytande i verksamheten.

Referenslista

Bjereld, U., Demker, M. & Hinnfors, J. (2009). *Varför vetenskap?: om vikten av problem och teori i forskningsprocessen*. 3., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Denscombe, M. (2016). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3., rev. och uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur.

Doverborg, E. & Pramling Samuelsson, I. (2012). *Att förstå barns tankar: kommunikationens betydelse*. 4., [rev.] uppl. Stockholm: Liber.

Eidewald, C. (2009). *Det finns inga tjejbestämmare*. Diss., Jönköping universitet.

Eliasson, A. (2013). *Kvantitativ metod från början*. 3., uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur.

Fast, C. (2007). *Sju barn lär sig läsa och skriva*. Diss., Uppsala universitet.

Fast, C. (2014). *Tyst! Jag vill berätta*. I Riddersporre, Bim & Persson, Sven (red), *Berättande i förskolan*. Stockholm: Natur och kultur, ss. 29-49.

Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) (2015). *Handbok i kvalitativ analys*. 2., utök. uppl. Stockholm: Liber.

Hagtvét Eriksen, B. (2004). *Språkstimulering. D. 1, Tal och skrift i förskoleåldern*. 1. uppl. Stockholm: Natur och kultur.

Hagtvét Eriksen, B. (2006). *Språkstimulering. D. 2, Aktiviteter och åtgärder i förskoleåldern*. 1. uppl. Stockholm: Natur och kultur.

Holme, I.M. & Solvang, B.K. (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. 2., [rev. och utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, E. (2011). *Möten för lärande: pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. 2., rev. uppl. Stockholm: Skolverket.

Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (2001). *Omsorg- en central aspekt av förskolepedagogiken. Exemplet:måltiden*. Pedagogisk forskning i Sverige Årg 6 nr 2 ss.81-101. <http://journals.lub.lu.se/index.php/pfs/article/view/7850/6905> [Hämtad 2018-09-11].

Lindö, R. (2009). *Det tidiga språkbudet*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Mårdsjö Olsson, A. (2010). *Att lära andra lära: medveten strategi för lärande i förskolan*. 1. uppl. Stockholm: Liber.

Niss, G. & Söderström, A. (2006). *Små barn i förskolan: den viktiga vardagen och läroplanen*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Norling, M. (2015). *Förskolan - en arena för social språkmiljö och språkliga processer*. Diss., Mälardalens högskola, Västerås.

Norman, J. (2003). *Språkspel i förskolan - uppfostran vid matbordet*. Diss., Malmö högskola.

Palméus, K., Pramling Samuelsson, I. & Lindahl, M. (1995). *Daghem för småbarn: en utvecklingsstudie av personalens pedagogiska och psykologiska kunnande*. [Ny utg.] Mölndal: Institutionen för metodik i lärarutbildningen, Göteborgs univ.

Pramling Samuelsson, I. & Asplund Carlsson, M. (2014). *Det lekande lärande barnet: i en utvecklingspedagogisk teori*. 2. uppl. Stockholm: Liber.

Sepp, H. (2013). *Måltidspedagogik: mat- och måltidskunskap i förskolan*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Skolinspektionen (2016). *Förskolans kvalitet och måluppfyllelse 2015–2017*. Stockholm.

<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/regeringsrapporter/redovisningar-regeringsuppdrag/2016/forskolerapport1.pdf> drn: 2015:3 364 [Hämtad 2018-09-12].

Skolverket (2016), *Läroplan för förskolan Lpfö 98: reviderad 2016*. Stockholm: Skolverket (16 s). <http://skolverket.se>

Svensson, A. (2009). *Barnet, språket och miljön: från ord till mening. 2.*, omarb. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Szklarski, A. (2015). Fenomenologi. I Fejes, A & Thornberg, R (red.). *Handbok i kvalitativ analys. 2.*, utök. uppl. Stockholm: Liber, ss. 131-147.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vygotskij, L. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.

Bilaga 1

Missivbrev

Hej

Vi är två blivande förskollärare som går sista terminen på Högskolan i Kristianstad. Vi är nu i uppstarten av vårt examensarbete, som kommer att handla om språkstimulerande arbete vid matsituationer i förskolan. Vi är intresserade av hur förskollärarna samspekar och samtalar med barnen för att stimulera och utveckla deras språk. Vi vill även undersöka miljöns betydelse för samspel och kommunikation. Åldersgruppen har vi tänkt ska vara 3-6 år. Om det finns möjlighet skulle vi vilja intervjua två förskollärare från er förskola. Intervjuerna kommer att ta ca 30-45 min. Om det finns möjlighet för ljudinspelning så skulle det vara uppskattat.

Vår studie kommer att följa de forskningsetiska principerna, vilka är informationskravet, samtyckeskravet, Konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Detta innebär att deltagarnas identitet kommer att vara anonym, samt att de har rätt att avbryta sin medverkan när de vill under studiens gång. Allt material som samlas in är det endast vi som kommer att behandla. Har ni möjlighet att delta i vår studie får ni gärna återkoppla till oss via mail så fort som möjligt, men senast 14/9. Om det fungerar för verksamheten så hade vi gärna sett att intervjuerna utfördes under v. 39 och 40.

Vid frågor eller funderingar får ni gärna höra av er till oss!

Sanna Lundberg

Mail:

Mobilnr: 0706*****

Johanna Olsson

Mail:

Mobilnr: 0706*****

Bilaga 2

Intervjufrågor examensarbete

1. Hur länge har du arbetat som förskollärare?
2. Har du gått någon vidareutbildning/kurs som har med yrket att göra?
3. Hur ser måltidssituationen ut hos er? Beskriv det fysiska rummet och det sociala upplägget
4. Har ni haft någon bakomliggande tanke kring upplägget av måltiden?
  - Kan man göra något annorlunda? Hur tror det i så fall hade påverkat måltiden?
5. Hur ser du på matsituationen ur ett språkligt perspektiv?
  - Varför?
6. Beskriv på vilket sätt du deltar som pedagog i matsituationen?
  - Skulle du säga att du är aktivt frågande eller mer lyssnande?
7. Är planerat lärande i rutinsituationer något som ni samtalar kring i arbetslaget?
  - Varför/varför inte?
8. Känner ni att ni har möjlighet att ta tillvara på matsituationen i lärandesyfte?
  - Hur/på vilket sätt?
9. Vilka möjligheter känner du att du erbjuder barnen för att utveckla språket vid måltiderna?
  - Berätta på vilket sätt?
10. Ser du några svårigheter i att kunna ta tillvara på måltider i språkstimulerande syfte?
  - Vad beror i så fall dessa på?
11. Känner du att du har möjlighet att arbeta på det sätt som du önskar vid måltiderna?
  - Varför/varför inte
12. Är det något annat kring hur du samtalar med barnen som du skulle vilja lyfta?